

рец, нејзиното безгранично патриотско чувство и порака дека за слободата се жртвуваат животот и децата (Пуста Кула, Мајка Евра, Храбрата мокренчанка и др.)

Покрај страотното лице на војната и злочините на окупаторот и неговите слуги, низ расказите како сврзувачка сила тече и една друга димензија на Народноослободителната војна и за природата. Тоа се хуманизмот и убавините на востанието и борбата, описите на географските места и природните убавини кои заедно со успесите на партизаните раѓале голема радост и верба кај борците и кај народот (Срничката, Битката кај Кленоец и др.) Сето тоа ја оживува вербата во сврзаноста на природата со народот и неговата борба за слобода, за неуништивоста на оваа земја која ги раѓа, храни и чува своите борци.

Во расказите доаѓаат до израз уште многу други карактеристики, особени и пораки на борците и Револуцијата: партизанската тактика на војување издржливоста и храброста на луѓето од заднината, хуманоста на учесниците во НОВ, грижата за луѓето итн.

Преку расказите се обработуваат повеќе настани од роднокрајната—локалната историја на

Велешко и Прилепско 1941—1944 година. Со тоа се надополнува една празнина кај нас за роднокрајната историја која е основа за надградба на содржините од повеќе наставни дисциплини. Нивната содржина може да се трапсформира низ повеќе наставни предмети од националната и уметничката група: запознавање на природата и општеството, запознавање на општеството, историјата и географијата, мајчин јазик, ликовна и музичка уметност и други. За овие дисциплини расказите претставуваат непресушен извор за наставни, воннаставни и слободни ученички активности.

Расказите на Планински ја збогатија разноликоста на творештвото за најмладите со тематика од Народноослободителната војна и Револуцијата, и претставуваат голем придонес за наставниците и воспитувачите за социјалистичкото воспитување, за развивањето на револуционерните традиции и југословенскиот социјалистички патриотизам. Нивната креативна сила ги поттикнува најмладите непосредно да се вклучат во работата и борбата за развивање на нашата општествена заедница, за вистински хуманизам, несебично другарство, солидарност, братство и единство.

Наум ДИМОВСКИ

Учесници и сведоци, Зборник сећања о делатности напредног учительства Југославије до 1941 године, књ, III, Београд, 1984, стр. 444

По излегувањето од печат на Зборникот „Учесници и сведоци“ во две книги, во 1975 година на страниците на „Просветен работник“ беше објавен повикот за ис-

праќање написи, статии и сеќавања во кои ќе се расветли дејноста на многумина напредни учители во Македонија и поширско во Југославија во периодот меѓу

двете светски војни. Тоа имаше за цел да се соберат уште многу податоци за напредното учителство и неговиот придонес за културно-просветното и политичкото издигнување на народот, посебно во периодот на ненародните режими по шестојануарската диктатура.

Овој апел не остана попусте. Во текот на неколку години притиснаа многу записи, секавања и др. Со големи настојувања и материјална помош од Републичките заедници за образование како и покраинските, „Просветно дело“ од Скопје и др. излезе од печат и третата книга УЧЕСНИЦИ И СВЕДОЦИ, Зборник на секавања за дејноста на напредното учителство во Југославија до 1941 година, во издание на ГРО „Култура“ ООУР „Штампариија Култура“, Београд, 1984.

Сметаме дека и овде треба да споменеме дека двигател и остварувач како на двата први тома, така и на овој трет том е Друштвото за изучување на дејноста на напредното учителство во Југославија, кое со голем ентузијазам и труд се зафати да организира соработка со сите кои сакаа да дадат придонес на оваа дејност од сите краишта на Југославија и се остварија овие единици.

Со работата на друштвото раководеше Координационен одбор од 17 члена со претставници од сите републики и покраини на Југославија, а редакцијата ја сочинуваа: Обрад Цицмил, Милена Димитријевиќ, Љубодрог Ѓуриќ, Миладин Ивановиќ, Ѓорѓи Мандиќ, Милисав Мијушковиќ, Вукосава Николиќ и Павле Шеѓула,

Во третата книга има 89 написи, на 420 страници од 42 автори

од сите краишта на Југославија. Како и во претходните два тома и во овој се осветлени многу ликови на напредни учители од целата наша татковина. Посебно ги апострофираме прилозите кои третираат проблеми од подрачјето на Македонија, било да се пишуваат од Македонци или пак од Срби и Црногорци и др. кои службувале во Македонија. Такви се 18 написи, а ќе наведеме и некои од нив со нивните автори: Илија Јанкуловски — Илегалните состаноци на народните учители комунисти во Македонија, Радовоје Плавшиќ — Декемвриските избори 1938 во Овчеполска околина, Драгослав Вељковиќ — Во село Бучин на Црна Река, Никола Димитров — Секавање за учителот Димката Габерот (1916—1943), Благој Кондарко — Учителот и свештеникот — политички истомисленици, Јелица Цветковиќ-Ракочевиќ — Формирање на првата келија на КПЈ на просветните работници во Тетово, Томиша Радовановиќ — Во с. Стругово во Македонија, потоа написите на Петар Татар, Тодор Мијатовиќ, Стоилко Ивановски, Драган Мишковски и други.

Третата книга „Учесници и сведоци“ е богата со мемоарски и документарни записи на една генерација учителки и учители кои учествуваат во подготвувањето, а повеќе од нив беа учесници во големата НОБ и Социјалистичката револуција. Со своите секавања тие всушност ги сочувваа од заборав податоците и доживувањата од непроценлива вредност за историјата на нашата револуција, за историјата на нашето школство и за револуционерното воспитување на новите генерации. Учителот, како што се ве-

ли во книгата, тој несоборлив борец за правдата на својот народ од постоењето на школството и во ова револуционерно време доаѓа до израз неговата општествена и морална сила која ги надахнува и води пожртвуваните учителки и учители, и кога доживуваат прогони и напад на својата чест, и кога сами или со своите семејства доживуваат присилни преместувања, затвори и сл. Тоа е сè во основа КПЈ на која многу од нив ѝ припаѓале, а многу од нив се чувствувале за нејзини членови иако формално не биле.

Комунистичката партија и СКОЈ ги водеа напредните учителски движења особено до доаѓањето на другарот Тито, кога Партијата зајакнува со својата работа. Тоа особено се гледа преку создавањето, работата и соработката на учителските задруги како на пример „Учителски покрет“ во Словенија, а „Иван Филлиповиќ“ во Хрватска, „Вук Караџиќ“ во Србија, „Народни учител“ во Црна Гора, „Петар Кочиќ“ во Босна и Херцеговина, што се последица од работата на СКОЈ и Партијата во учителските школи и организациите на неназначените учителки и учители. Содржината на оваа дејност е посветена на работата со младите во тие организации, кои биле налик на политички школи на учителството, каде се учеле на револуционерност, братство и единство, како и борба против фашизмот кој во тоа време се шири и ја зафаќа преку профпацијата и нашата земја. Природно е и нормално што голем број од овие организации и нивните симпатизери ја продолжиле ра-

ботата со народот и својата политичка борба во редовите на НО војна.

Затоа, голем е и бројот на народни херои-учители, чија младост и работа ја следиме во овие прилози. Врз основа на оваа книга би можело да се напише педагогија за воншколско политичко воспитание и образование на младите.

Во оваа книга записите се со голема разноликост на темите, а карактеристично е што секој автор се стреми да ги изнесе специфичностите во одделните краеве на нашата земја. На тој начин сè доаѓа и до висок степен на сличностите по суштинските прашања во развојот на борбата против класниот непријател и патот кој ги вкрстувал во најдалекусежното поврзување кон човецката иднина.

Сите учесници и сведоци раскажуваат како ги озарила и подигнала политичката и филозофската мисла на КПЈ, кон неа се свртеле и станале нејзини и по голем дел пошле во НОВ.

Оваа книга посочува дека учителот бил нераскинлива врска со народот, од сите општествени слоеви, па имал многу поголема можност за покренување на народните маси. Учителот не само што ја ширел просветата, туку вршел и уште една голема улога, политички ги водел народните маси, кои му верувале и го ценеле, кон светата борба за извојување на својата слобода, кон живот праведен и достоин за човека.

„Ретко кое професионално здружение во Југославија во периодот меѓу двете светски војни, имало во своите редови толкав голем број приврзаници и учес-

ници на општото, прогресивно и револуционерно движење под раководството на КПЈ како учителското.“

На крајот на книгата дадени се биографски податоци за авторите кои за прв пат се застапени со прилози во третата книга. Во прилог на Зборникот се дадени главно во факсимили некои од приказите за првата и втората книга објавени во печатот.

Редакцијата и одборот на овој зборник многу добро знаеле дека изобилството на дејноста ја запаметиле учителите, како луѓе од редовите на интелегенцијата најблиски до народот и работничката класа и непопустливо работеле како некогаш, да се здружи волјата и истрајноста за овие секавања и записи да се зачуваат како траен спомен за една етапа во долгата борба за револуционерна преобразба. Оваа долгогодишна работа дала плод, со тоа што

на јавноста ѝ се дава едно големо благо кое секогаш ќе има вредност како книжевно четиво и како историско сведочење што го приближува до сите што ја ценат револуционерната борба и нејзините придобивки.

Со полно право можеме да го истакнеме впечатокот и препораката дека оваа книга заслужува да најде место, пред сè кај сегашниот учител кој се учел и ќе се учи на нивните примери. Потоа, во училишните библиотеки каде ќе служи како изворна литература по мајчин јазик, историја и во сите останати наставни предмети, како и во нашите културни и научни институции. Секако треба да им се препорача и на најмладите и најбројни читатели—УЧЕНИЦИТЕ, како книга со сетрана содржина и длабоки пораки.

Милка ТОДОРОВСКА

Зборник на загинати борци во НОВ и Револуцијата од Ресен и Ресенско,
Општински одбор на СЗБ од НОВ — Ресен, Ресен 1983 стр. 131 + илустрации

Во текот на 1983 година, а по повод 40 годишнината од НОВ и Социјалистичката револуција на народите и народностите на Југославија, во издание на Општинскиот одбор на СЗБ од НОВ на Ресен, излезе од печат книгата „Зборник на загинати борци во НОВ и Револуцијата од Ресен и Ресенско“ посветена на борците загинати во НОВ, Шпанската граѓанска војна и жртвите на фашистичкиот терор. По својата

концепциска содржина книгата е поделена на шест дела.

Во првиот дел „Краток преглед на учеството на Преспа во НОВ и Револуцијата“ се дадени развојните етапи на национално ослободителното движење во Преспанскиот крај. Како што се истакнува во овој дел, уште „од времето на Илинденската револуција... огромниот дел од народот од овој крај учествуваше во национално ослободителната